

УДК 159.9:378.126

Олена Федорівна ВОЛОБУЄВА,

доктор психологічних наук, професор, начальник факультету іноземних мов і гуманітарних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ

Щастя людини полягає у тому,
щоб любити робити те, що вона повинна робити.
Гельвецій [13, с. 186]

Статтю присвячено дослідженню особливостей професійної діяльності викладача вищої школи XXI століття. Проаналізовано підходи сучасних дослідників до професійної діяльності викладача в умовах вищого навчального закладу та подано психологічний ракурс проблеми із урахуванням складових якісної освіти сучасності.

Ключові слова: професійна діяльність, сучасний викладач, вища школа, психологічний ракурс.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нові, більш високі вимоги суспільства до системи освіти та безпосередньо до рівня освіченості й розвитку особистості змінюють і методи викладання, і сам зміст педагогічної практики. Педагогічні цілі є як наслідком соціальних цілей, так і соціальною сутністю навчання. У час модернізації вищої освіти України, коли набув чинності новий Закон України “Про вищу освіту” [2], що визначає вектори розвитку всіх гілок освітянської галузі, важливе значення

має втілення у життя ідей гуманізації освіти, подолання відчуження змісту освіти від особистості, її потреб та інтересів.

На жаль, у сучасному інформаційно насиченому світі художня книга все більше витісняється Інтернетом, комп'ютерними іграми, телевізійними програмами, а друкований текст – аудіовізуальним зображенням. Людина часто підпадає під вплив масових тиражувань різних жахів, сцен розпусти Содому та Гомори, що переповнюють канали телебачення та бульварної літератури. Крім того, сьогодні проблематика грошей домінує в суспільстві, тому люди забувають про справжні цінності, не мають часу для єдиної, по-справжньому людської діяльності – роздумів і міркувань.

Через це в еру інформатизації, якій притаманне лавиноподібне нагромадження інформації, надзвичайно важливу роль у процесі підготовки майбутніх фахівців відіграє безпосередньо особистість самого викладача – викладача-професіонала, викладача від Бога, для якого педагогічна діяльність є смыслом всього його існування і життя. Саме тому у наш час зростають вимоги до наукової та методичної роботи викладача вищого навчального закладу (ВНЗ) [14, с. 82], а підвищення якісного складу професорсько-викладацького корпусу є однією із важливих складових реформування освітянської галузі в Україні [11, с. 95].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми і на які опирається автор. Проблематика особливостей професійної діяльності педагога не є новою. Ціла низка вітчизняних і зарубіжних викладачів присвятили свої дослідження різноманітним аспектам діяльності педагогів. Так, наприклад, українські дослідники С. Д. Максименко і Т. Д. Щербан вивчають аспекти, що пов'язані із професійним становленням молодого вчителя [9], О. Л. Сидоренко з'ясовує особливості підвищення ефективності взаємодії викладача зі студентами [11, с. 83–88], А. О. Кононенко – психологічні складові індивідуального іміджу сучасного педагога [4], С. В. Яремчук – питання професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього вчителя [15].

Представник російської наукової школи Е. А. Климов аналізує психологічні складові педагогічної діяльності [3]. У свою чергу М. В. Бурова вивчає складові іміджу учителя математики [1], О. О. Бодальов, Г. О. Вай-

зер, Н. О. Карпова, В. Е. Чуковський – проблематику смислу життя і професійної діяльності педагога [12].

Американська дослідниця Rachele Wootten вивчає проблематику педагогічних технологій та характеристики викладача-новатора, зокрема вчена дає 7 характеристик викладача-новатора [18]. Австралійська дослідниця Вес Спінк присвятила своє дослідження проблематиці ефективного викладача ХХІ століття (effective teacher in the 21st century) [16]. Грецька дослідниця С. С. Wolhuter вивчає роль викладача в суспільстві загалом та особливості підготовки викладачів із урахуванням вимог ХХІ століття зокрема [17, с. 293–294].

Однак, незважаючи на такий широкий діапазон досліджень багатьох вчених з різних країн світу, проблематика професійної діяльності сучасного викладача вищої школи потребує подальшого ретельного вивчення. Особливо це стосується іміджу сучасного викладача вищої школи, який має гідно протистояти викликам ХХІ століття.

З огляду на це **метою статті** є вивчення актуальних питань педагогічної діяльності викладача в умовах вищого навчального закладу відповідно до потреб ХХІ століття. Ця стаття не претендує на повне висвітлення проблематики особливостей надзвичайно складної, але водночас такої багатогранної діяльності тих, хто “сіє розумне, добре та вічне”. Автор вважає за необхідне проаналізувати підходи сучасних дослідників до професійної діяльності сучасного викладача та подати свій погляд на проблему викладача ІІІ тисячоліття у психологічному ракурсі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність викладача сучасної вищої школи досить складна і водночас надзвичайно багатоаспектна. Суспільство завжди розглядає діяльність викладача як покликання, а до особистості викладача висуває особливі моральні й етичні вимоги.

При розгляді актуальних питань професійної діяльності тих, хто навчає, проаналізуємо насамперед значення терміна “діяльність”. Діяльність людини – це свідомо активність, що охоплює систему дій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Усвідомлений характер людської діяльності виявляється в її плануванні, передбаченні результатів, регуляції дій, прагненні до вдосконалення [7, с. 77]. Особливість викладача вищої школи як суб’єкта педагогічної діяльності полягає в тому, що він

взаємодіє із середовищем, ставить перед собою певну мету, мотивує її, визначає засоби для її досягнення.

Педагогічна діяльність – це особливий вид суспільно корисної діяльності дорослих людей, спрямований на підготовку молодого покоління до життя відповідно до економічних, політичних, моральних та естетичних цілей. Суб'єктами педагогічної діяльності є люди та групи. Це, по-перше, суспільство, тобто соціальне середовище (держава, нації, класи, релігійні конфесії), в якому здійснюється педагогічний вплив на людей; по-друге, це група, тобто невелика за кількістю спільність людей, у середовищі яких відбувається педагогічна діяльність; по-третє, це педагог, тобто та людина, яка організує педагогічну діяльність і керує нею.

Щодо функцій педагогічної діяльності, то слід вказати на такі: 1) управління – організація педагогічної діяльності; 2) виховання – формування в особистості необхідних поглядів на навколишню дійсність і життя в суспільстві; 3) навчання – формування знань, навиків і умінь із урахуванням вимог сучасної життєдіяльності; 4) розвиток – забезпечення функціональної досконалості розумової і фізичної діяльності особистості відповідно до вимог її діяльності та умов життя; 5) психологічна підготовка – формування в особистості внутрішньої готовності до подолання життєвих труднощів.

Мета педагогічної діяльності – явище історичне. Вона відображає тенденції соціального розвитку, висуває низку вимог до сучасної людини із урахуванням її духовних і природних можливостей. Ця мета охоплює, з одного боку, інтереси і очікування різноманітних соціальних й етнічних груп, а з іншого – потреби і намагання окремої особистості.

З огляду на це слід зазначити, що сучасний викладач (викладач третього тисячоліття) повинен не просто адаптуватися до стрімких соціальних, економічних, ідеологічних змін, але й уміти аналізувати сучасні процеси, прогнозувати їх розвиток, накреслювати шляхи подальших перетворень [11, с. 83].

Сучасний викладач вищої школи повинен урахувати такі складові якісної освіти III тисячоліття: 1) освітнє середовище (воно повинно бути здоровим, безпечним, забезпеченим ресурсами й сприятливими умовами; 2) зміст освіти, який відображено у відповідних навчальних програ-

мах і матеріалах для опанування суб'єктами навчання базових знань, набуття вмінь і навичок; 3) навчально-виховний процес, спрямований на розвиток і формування особистості; 4) результати, які стосуються знань, умінь, особистісної позиції й пов'язані з національними завданнями в галузі освіти.

Якість освіти визначається соціальним замовленням та вимогами до випускника. Вимоги суспільства відображають такі характеристики якості результатів освіти, як компетентність і мотивація до неперервної освіти й професійного зростання, що характеризує сучасну культурну особистість [6, с. 22–23].

Сукупність професійно-обумовлених вимог до сучасного викладача можна розглядати як професійну готовність до педагогічної діяльності в умовах вищого навчального закладу сучасного типу. Її складовими є, з одного боку, психологічна, психофізіологічна і фізична готовність, а з іншого – науково-теоретична і практична підготовка як основа професіоналізму.

Щодо результатів педагогічної діяльності, то слід вказати на два види педагогічної діяльності. Перший з них належить до функціональних продуктів діяльності – це навчальне заняття, конкретний метод, методика, педагогічна технологія. Другий стосується психологічних продуктів діяльності. Це насамперед психологічні продукти діяльності, тобто психічні новоутворення в особистості суб'єкта навчання. Важливо звернути особливу увагу на те, що основним і кінцевим результатом педагогічної діяльності є сам суб'єкт навчання, розвиток його здатностей і компетентностей. З урахуванням того, що кожен член навчальної групи об'єктивно неповторний як особистість, можна стверджувати, що результативна педагогічна діяльність є саме творчою.

Будь-яка діяльність, у тому числі й педагогічна, є об'єктом пізнання. Розглянемо психологічну складову педагогічної діяльності. На думку російського дослідника Є. О. Климова, “усвідомлення психологічних складових педагогічної справи можна вважати важливим виявом загальної культури кожної дорослої людини” [3, с. 14]. Ми погоджуємося із його думкою про те, що особистісні якості педагога слід розглядати як засоби діяльності. Крім того, учений наголошує, що секрети майстерно-

сті викладача багато в чому залежать від внутрішніх засобів діяльності. Є. О. Климов наводить приклади таких внутрішніх засобів діяльності, зокрема мисленневих схем обстеження та оцінки педагогічної ситуації, прийняття рішення тощо. Дослідник підкреслює, що опановувати ці засоби діяльності набагато важче, ніж зовнішні, та доводить, що в сучасних умовах педагогічна діяльність є справою досить складною [3, с. 15].

Безперечним є те, що сьогодні важливе значення для викладачів має знання психології. Недаремно Ж. Піаже поставив психологію в центрі наукового людинознавства. Навчання у наш час стає все більш психологізованим. Психологічні та педагогічні знання інтегруються, базуючись також на філософії, фізіології, культурології, соціології. Вивчення психології та інших галузей знань дають викладачам все більше і більше інформації про людину, її пам'ять, сприйняття, мислення, психофізіологію, вікові, гендерні, індивідуальні особливості, про характер міжособистісних відносин членів навчальної групи тощо. У цій ситуації для ефективного навчання та сприяння розвитку особистості суб'єктів навчання вкрай необхідним для педагога є обізнаність про них та про себе самого.

Успішність методики викладання сьогодні залежить від психологічних знань викладача, рівня його професіоналізму, від уміння організувати особистісно-орієнтоване спілкування. Так, наприклад, при структуруванні кожного окремого навчального заняття необхідно враховувати, протягом якого часу конкретні суб'єкти навчання можуть зберігати активну увагу, слідкувати за переключенням уваги членів навчальної групи з одного виду діяльності на інший. Обізнаність викладача про соціально-психологічні закономірності групової роботи, особливості організації групової діяльності та взаємодії індивідів у навчальній групі, соціально-психологічні детермінанти групового впливу, а також уміння аналізувати міжособистісні відносини в конкретній навчальній групі дозволяють йому значно підвищити ефективність навчання.

Майстерність викладача виявляється перш за все в силі його впливу на особистість кожного окремого суб'єкта навчання та навчальної групи загалом. Результат цього впливу – позитивні особистісні зміни майбутніх фахівців. Ці зміни починаються із зміни мотивації. Саме мотивація може викликати активність особистості. У свою чергу активність особистості

сприяє підвищенню продуктивності її діяльності. Отже, тільки викладач, який досконало знає і любить як свою професію, так і тих, кого навчає, може прищепити своїм учням почуття професійної честі й викликати потребу в досконалому опануванні майбутньої професії.

Ідея гуманізації освіти не є новою. Ще відомий мислитель ХХ ст. М. Бумбер трактував освіту як ситуацію зустрічі учителя і учнів, як відносини, що ґрунтуються на любові [5].

Ніхто не буде спростовувати того, що майстерність викладача – це мистецтво, творчість. Одним воно дається як природний дар, тобто від Бога, інші можуть його набути в результаті наполегливої і щоденної праці, у тому числі й над самим собою.

У цьому контексті досить цікавими, на нашу думку, є погляди на сучасного викладача-новатора американської дослідниці Rachele Wootten. Досліджуючи особливості викладача-новатора (раціоналізатора) (innovative educator), вона звертає увагу на сім основних характеристик такого викладача. Розглянемо ці характеристики детальніше:

1) рефлексія. Для викладача надзвичайно важливо усвідомлювати те, що справді спрацьовує під час проведення занять, а що ні. Звертаємо особливу увагу на висловлювання дослідниці про те, що навіть незважаючи на те що це може бути незручним, ми повинні допускати (приймати), що навіть дуже підготовлене заняття може бути провальним. Дослідниця радить постійно аналізувати ті процеси й ідеї, які викладач використовує, для того щоб бути впевненим, що саме вони є найкращими для студентів;

2) постійне навчання – викладач-новатор завжди вчиться;

3) креативність – такий викладач креативний у мисленні та підходах;

4) близькість до тих, кого навчає. Викладач знає про всі потреби своїх студентів і може визначити, що є кращим у навчанні для кожного суб'єкта навчання. Такий викладач вчиться все життя (life-long learner), він завжди знає про зміни в освітньому просторі, а також те, яким чином імплементувати ці зміни в навчанні;

5) співпраця з колегами. Викладач-новатор завжди співпрацює зі своїми колегами, обмінюється думками та поглядами щодо навчання, обговорює актуальні питання покращення навчально-виховного процесу; такий викладач завжди досліджує важливі теми разом зі своїми колегами;

б) допитливість. Викладач завжди намагається працювати над собою, ретельно аналізує свою професійну діяльність; завжди задає собі запитання “Як зробити краще?”;

7) принциповість. Викладач завжди принциповий. Він живе відповідно до усталених цінностей. Такий викладач усвідомлює свою місію на землі й робить усе можливе для якісного навчання своїх вихованців. Він турбується про прийняття твердих рішень, навіть коли вони не популярні, комусь не подобаються. Такий викладач завжди відстоює свої переконання [18].

Для вивчення особливостей професійної діяльності викладачів ми провели спостереження безпосередньо за навчальними заняттями в умовах ВНЗ. При цьому ми враховували, що об’єктивність методу спостереження ґрунтується на тому, що психічна діяльність усе ж так чи інакше, але виявляється зовні. Саме за зовнішніми виявами можна робити висновки про деякі психологічні особливості, поведінку, стан та інші суто зовнішні характеристики [8, с. 69]. Спостереження є найбільш простим способом одержання дослідних даних, і в цьому полягає його виняткова цінність як наукового методу пізнання. Спостереження було проведено в реальних умовах діяльності, воно мало систематичний характер; втручань у події, що відбувались під час навчально-виховного процесу, не було.

Результати спостереження за професійною діяльністю викладачів ВНЗ (автор статті має безпосередній досвід педагогічної діяльності в умовах вищого навчального закладу більше 20 років) свідчать про те, що урахування стану внутрішнього світу тих, кого ми навчаємо, їх неповторних і унікальних особистостей, системи міжособистісних відносин є надзвичайно важливим для викладача. Велику роль відіграє правильна організація міжособистісного спілкування, педагогічної взаємодії у чотирьох системах: 1) “викладач – конкретна особистість”; 2) “викладач – конкретний студент”; 3) “викладач – навчальна група”; 4) “студент – студент”. Для впливу на суб’єктів навчання викладач сам повинен: 1) бути особистістю, належним чином розбиратися в психології навчання в умовах ВНЗ; 2) знати абсолютно все про членів навчальної групи; 3) бути самокритичною особистістю, завжди працювати над собою.

Для інтенсифікації навчального процесу, підвищення рівня володіння навчальним матеріалом в умовах ВНЗ обов'язковим є підвищення емоційного фону навчального заняття; необхідно викликати та підтримувати інтерес до навчання, створювати всі необхідні умови, що допомагають суб'єктам навчання “виявляти себе”, самостверджуватися, досягати успіху.

Орієнтація на особистість суб'єкта навчання як на соціальну цінність суспільства передбачає подальшу гуманізацію всього змісту освіти. Викладач виконує функції: виховання; навчання; сприяння самоосвіті тих, кого навчає.

Педагогічна діяльність являє собою єдність цілей, мотивів, дій (операцій) та результату. Системотвірною характеристикою діяльності, у тому числі педагогічної, є мета (О. М. Леонтьєв). Мета педагогічної діяльності стосується виховання, яке і сьогодні – у XXI столітті – базується на ідеалі, що сягає глибини століть, – гармонійно розвинутої особистості. Ця загальна стратегічна мета досягається через вирішення конкретизованих завдань навчання і виховання за різноманітними напрямками.

Мета педагогічної діяльності – явище динамічне. Цілі формуються як відображення об'єктивних тенденцій суспільного розвитку, вони узгоджують зміст, форми і методи педагогічної діяльності відповідно до потреб суспільства, а потім визначають розгорнуту програму поетапного руху до найвищої мети – розвитку особистості в гармонії із собою і соціумом. Специфічною особливістю педагогічних завдань є те, що їх розв'язання практично ніколи не знаходиться на поверхні, а потребує напруженої розумової діяльності, аналізу значної кількості факторів, умов і обставин. Перцептивна функція (компонент) професійної діяльності педагога пов'язана із проникненням у внутрішній світ людини, комунікативна функція спрямована на встановлення педагогічно доцільних відносин, комунікативно-операційна – передбачає активне використання засобів педагогічної техніки. Ефективність педагогічного процесу залежить від постійного зворотного зв'язку. Саме він дає можливість викладачеві своєчасно отримувати інформацію про відповідність результатів запланованим педагогічним завданням (йдеється про контрольню-оціночний (рефлексивний) компонент).

Щодо педагога (викладача) як суб'єкта педагогічної діяльності слід також зазначити, що однією із найважливіших професійних вимог до нього є чіткість соціальної професійної позиції. Позиція педагога – це система інтелектуальних, вольових та емоційно-оціночних ставлень до світу, педагогічної дійсності та педагогічної діяльності, які є джерелом його активності. Позиція викладача визначається, з одного боку, тими вимогами, очікуваннями і можливостями, що їх висуває до нього суспільство. З іншого боку, діють внутрішні, особистісні джерела активності – переживання, мотиви і цілі педагога, його ціннісні орієнтації, світогляд, ідеали. Саме в позиції викладача виявляється його особистість, характер соціальної орієнтації, тип громадянської поведінки і діяльності.

Сучасний викладач повинен належним чином орієнтуватися в різноманітних галузях науки, основи якої він викладає, знати її можливості для вирішення соціально-економічних, виробничих і культурних завдань. Але цього замало – він повинен бути обізнаним про результати нових досліджень, відкриттів і гіпотез. Надзвичайно важливо бачити близькі та дальні перспективи науки, яку він викладає, володіти культурою науково-педагогічного мислення.

Крім того, необхідно пам'ятати про те, що викладач ХХІ століття – це не тільки професія, суть якої полягає в трансляції знань, але й висока місія творення особистості. Ось чому надзвичайно важливим є безперервний загальний і професійний розвиток викладача нового типу, для якого має бути типовим: 1) висока громадянська відповідальність і соціальна активність; 2) любов до всіх без винятку членів навчальної групи; потреба та здатність віддати їм своє серце; 3) справжня інтелігентність, духовна культура, бажання і уміння працювати з іншими; 4) високий професіоналізм, інноваційний стиль науково-педагогічного мислення; готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень; 5) потреба в постійній самоосвіті й готовність до професійного становлення і самовдосконалення; 6) фізичне і психічне здоров'я, професійна працездатність.

Висновки. 1. В умовах кризи в політичній, економічній і особливо духовній сферах нагальною є потреба у формуванні позитивної стратегії навчально-виховного процесу у ВНЗ. Така стратегія повинна будуватись на суб'єкт-суб'єктних відносинах у контексті гуманізації вищої школи з

метою подолання відчуженості змісту освіти від потреб сучасної особистості. Вирішення цієї проблематики пов'язане перш за все із активізацією професійної діяльності викладача.

2. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях професійну діяльність викладача розглядають у контексті розширення можливості компетентного вибору суб'єктом навчання життєвого шляху і саморозвитку, а також відповідності процесу навчання і виховання інтересам особистості та держави. З кожним роком змінюється соціальне замовлення суспільства на конкретного фахівця, підвищуються вимоги до системи професійної підготовки. Йдеться про забезпечення високого рівня його компетентностей, мобільності, створення максимально сприятливих умов для особистісного розвитку.

3. Сьогодні професійна освіта зробила рішучий поворот у бік гуманізації процесу навчання. У полі зору сучасного викладача має знаходитися саме особистість суб'єкта навчання, його потреби, інтереси, особливості. Це, в свою чергу, вносить корективи в процес педагогічного спілкування під час навчального заняття, яке будується не як організація окремих мовленнєвих дій в системі "викладач – суб'єкт навчання", а як активна взаємодія (інтерація) та співпраця викладача й членів навчальної групи.

4. Орієнтація на особистість суб'єкта навчання базується на чіткій організації навчально-виховного процесу, під час якої викладач обов'язково повинен урахувати індивідуальні, вікові та гендерні особливості членів навчальної групи в конкретних умовах організації навчальної діяльності в умовах сучасного ВНЗ. Сьогодні вкрай важливим для викладача є уміння формувати у майбутніх фахівців готовність й прагнення до безперервної самоосвіти, постійного професійного самовдосконалення. Саме тому сучасні підходи до професійної діяльності викладача ВНЗ передбачають необхідність постійного підвищення не тільки професійної компетентності, складовими якої є фахова (спеціальна), методична і психологічна підготовка, а й рівня загальнокультурного розвитку. Саме професійно-компетентний викладач вищої школи III тисячоліття може оптимізувати навчальний процес, впроваджувати сучасні освітні інформаційні технології. Тільки такий викладач зможе формувати ті параметри соціально адаптованої особистості майбутнього фахівця, завдяки

яким особистість зможе постійно саморозвиватись і яких потребує сучасне суспільство.

5. Освітня система України зможе впровадити необхідні інновації лише завдяки підвищенню психологічної компетентності й постійній наполегливій праці викладачів над своїм особистісним удосконаленням. Для цього потрібно активніше впроваджувати в практику нові форми підготовки самих викладачів – викладачів-новаторів, зокрема тренінг особистісного професійного зростання, побудований на ідеях гуманізації освітнього процесу.

6. Головним стержнем (або основою) в професійній діяльності викладача була, є і залишатиметься любов до своєї праці (не зважаючи на жодні виклики сучасності) і до тих, кого ми навчаємо. Без цього все інше зводиться нанівець. Вкрай важливим для викладача є рівне, неупереджене ставлення до всіх без винятку членів навчальної групи як до особистостей, майбутніх фахівців, майбутнього нації, майбутнього України.

На жаль, обсяг статті не дозволяє розкрити всі аспекти проблематики професійної діяльності сучасного викладача.

Шляхами подальшого дослідження проблеми є розробка тренінгу особистісного зростання викладача вищої школи в контексті вимог та викликів III тисячоліття.

Список використаної літератури

1. Бутова М. В. Слагаемые имиджа педагога / Бутова М. В. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://festival.1september.ru/articles/620720/>
2. Про вищу освіту : Закон України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-vishu-osvitu-doc197652.html>
3. Климов Е. А. О некоторых психологических составляющих педагогического труда / Е. А. Климов // Вестник Московского университета. Серия 20: Педагогическое образование. – 2003. – № 2. – С. 13–25.
4. Кононенко А. А. Психологические составляющие индивидуального имиджа современного педагога : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / А. А. Кононенко. – Одесса, 2002. – 198 с.
5. Курцвайль Цви Эрих (Иерусалим) // Мартин Бубер и современная педагогическая мысль. Обзор педагогического учения (на иврите) / пер. с иврита Арье

Ротмана. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.ort.spb.ru/nesh/njs6/kurts6.htm>

6. Лігум Ю. С. Якість освіти і новітні технології навчання в контексті інтеграції в Європейський освітній простір / Ю. С. Лігум // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 2 (71). – С. 22–27.

7. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник / С. Д. Максименко. – Видання друге, перероблене та доповнене. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.

8. Максименко С. Д. Психологія особистості / С. Д. Максименко, М. В. Папуча. – К. : Видавництво ТОВ “КММ”, 2007. – 296 с.

9. Максименко С. Д. Професійне становлення молодого вчителя / С. Д. Максименко, Т. Д. Щербан. – Ужгород : Закарпаття, 1998. – 106 с.

10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (проект) // Вища школа. – 2013. – № 2. – С. 86–106.

11. Сидоренко О. Л. Про спосіб підвищення ефективності взаємодії викладача з студентами / О. Л. Сидоренко // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 1–2. – С. 83–88.

12. Смысл жизни и АКМЕ: 10 лет поиска // Смысл жизни и профессиональная деятельность педагога / под ред. А. А. Бодалева, Г. А. Вайзер, Н. А. Карповой, В. Э. Чуковского [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://med-books.info/akmeologiya_769/smyisl-jizni-akme-let.htmlc

13. Таранов П. С. Эмоции ума. Книга всемирных рекордов интеллекта. Мысли, микро-эссе, афоризмы. В 2-х т. / П. С. Таранов. – Симферополь : “Реноме”, 1997. – Т. 2. – 480 с.

14. Єфремов В. Оптимізація ВНЗ в Україні як необхідна умова підвищення їх конкурентоспроможності / В. Єфремов // Вища школа. – 2014. – № 3–4. – С. 73–83.

15. Яремчук С. В. Професійно-психологічна спрямованість особистості майбутнього вчителя / С. В. Яремчук // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 1–2. – С. 89–96.

16. Spink Bec. The need to become modern knowledge workers in 21st century teaching and learning environments [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://thinkspace.csu.edu.au/becspink/inf530-digital-essay>

17. Wolhuter C. C. Teacher Education to Meet Twenty-First Century Society // Teacher Education in Modern Era: Trends and Issues. University of Crete. Ministry of Education, Lifelong Learning and Religious Affairs. Pedagogical Institute. March 2011, 308 p.

---

18. Wootten R. 7 Characteristics of an Innovative Educator [Blog Post]. Retrieved May 28, 2014, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://teachamazing.com/7-characteristics-of-an-innovative-educator>

Стаття надійшла до редакції 30.10.2014.

Волобуева Е. Ф. Профессиональная деятельность современного преподавателя высшей школы: вызовы и приоритеты

Статья посвящена исследованию особенностей профессиональной деятельности преподавателя высшей школы XXI столетия. Проанализированы подходы современных исследователей к профессиональной деятельности преподавателя в условиях высшего учебного заведения и подан психологический ракурс проблемы с учетом составляющих качественного образования современности.

Ключевые слова: *профессиональная деятельность, современный преподаватель, высшая школа, психологический ракурс.*

Volobueva O. F. Professional Activity of Present-day Teacher of Higher School: Challenges and Priorities

The article deals with the investigation of the peculiarities of professional activity of the 21-st century higher school teacher. The approaches of the modern investigators towards the professional activities of teacher under the conditions of higher educational establishment have been analyzed and psychological view on this problem taking into account the essentials of the current qualitative education has been presented.

The activity of a contemporary teacher rather complicated and at the same time it is absolutely diversified. Society always considers teacher activity as calling and it makes the special moral and ethical requirements towards the teacher. In the context of investigating the urgent problems of teacher professional activity the meaning of the term “activity” has been analyzed. Human activity is the conscious activity which covers the system of actions aimed at reacting to a determined aim. The conscious nature of human activity reveals itself in its planning, forecasting the results, regulation of actions and ambition to perfection. The peculiarity of higher school teacher as the subject of pedagogical activity is that the teacher interacts with the environment, sets

the particular purpose, motivates it and determines the means of its reaching. Pedagogical activity is the specific kind of socio-useful activity of adults aimed at training young generation to life according to the economic, political, moral and aesthetic goals. The subjects of pedagogical activity are the following: 1) the society – that is social environment; 2) the group of people in the surrounding of which pedagogical activity takes place; 3) the teacher who organizes and manages pedagogical activity.

The aim of pedagogical activity is the historical phenomenon. This activity reflects the tendencies of the social development, puts forward the number of the requirements to present-day person taking into account the spiritual and natural possibilities. That is why the teacher of the 21-st century has not only to adapt to the rapid social, economic, ideological changes, but also be able to analyze the current processes, forecast their development and determine the ways of their further transformations.

The professionally stipulated requirements for the present-day teacher can be considered as the professional readiness for pedagogical activity in the conditions of the up-to-date higher educational establishment. The essentials of this pedagogical activity, on the one hand, are the psychological, psycho-physiological and physical readiness and, on the other hand, the scientific, theoretical and practical preparation as the basis of professionalism.

There are two types of the pedagogical activity results. The first one is the functional activity result and the second one is the psychological activity result. In this context it is essential to pay attention to the fact that the main and final result of pedagogical activity is the very subject of education process, the development of his/her individual abilities and competences in order to meet the challenges of the 21-st century.

Keywords: *professional activity, present-day teacher, higher school, psychological view.*